

Извештај о спроведеној анализи ефеката Нацрта закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом

ПРИЛОГ 2:

Кључна питања за анализу постојећег стања и правилно дефинисање промене која се предлаже

Рађање деце далеко испод потреба простог обнављања становништва обележава и демографски развој и демографски моментум Републике Србије.

Република Србија без аутономних покрајина (Централна Србија) и АП Војводина су се са феноменом недовољног рађања суочиле још средином прошлог века. Већ у 1971. години стопа укупног фертилитета била је за око 15% нижа од потреба прости замене генерација у Централној Србији, односно за готово 20% у АП Војводини. У том интервалу вредности стопа се углавном стабилизују у следеће две деценије на оба подручја.

Ниво рађања према подацима који се односе на 2006. годину је чак 30% испод потреба простог обнављања становништва, када се Република Србија посматра као целина (без података за АП Косово и Метохија), што значи да ће следећа генерација жена бити за готово једну трећину мања по броју у односу на садашњу.

Феномен недовољног рађања деце је законит процес који није успело да избегне ниједно развијено друштво. Но, недовољно рађање деце није реалност само у развијеним земљама и не само западне цивилизације. Данас се, према процени Уједињених нација 83 државе света суочавају са рађањем деце испод потреба прости замене генерација.

Искуства развијених земаља указују да, без обзира на значајне разлике у економским, друштвено-политичким и вредносним системима, као и институционалној основи популационе политике, постоји значајан степен униформности у погледу циљева, праваца мера, као и дефинитивног израза примењених мера. Но, максимални утврђен ефекат је пораст завршеног фертилитета до 10%. Разматрање недовољне ефикасности мера које се спроводе, указује да политички одговор мора бити интензиван, целовит, истраживачки, директан, дугорочан, стратешког типа.

Општи циљ одрживог демографског развоја Републике Србије је стационарно становништво, тј. становништво у коме ће следеће генерације бити исте величине као и постојеће. Овај ниво простог обнављања становништва или замене генерација значи да на индивидуалном нивоу једна жена у свом репродуктивном периоду треба да се надомести са једним женским дететом, тј. да нето стопа репродукције буде једнака јединици. У нашим условима, где је смртност становништва ниска а ниво рађања деце испод нивоа потребног за замену генерација, нето стопа репродукције је на нивоу око јединице када је кохортна стопа укупног фертилитета на нивоу око 2,1 детета по жени.

Полазећи од чињенице да је Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“, бр. 113/17 и 50/18) који се примењује од 1. јула 2018. године донео доста новина у овој области, Министарство за рад, запошљавање борачка и социјална питања, формирало је крајем 2018. године радну групу за праћење и процењивање ефеката примене Закона, чији су чланови поред представника овог Министарства били и представници Министарства финансија, Републичког завода за социјалну заштиту и Републичког завода за статистику. Председница радне групе била је проф. др Славица Ђукић Дејановић, министарка без портфеља задужена за демографију и популациону политику.

Радна група је у свом раду користила податке Информационог система за јединствену исплату права, с циљем даљег унапређења финансијске подршке породици са децом.

Такође, представници удружења која се баве породицом и децом, на одржаним састанцима којима је присуствовала и председница Владе, имали су могућност да изнесу своје идеје и сугестије које се односе на унапређење Закона о финансијској подршци породици са децом.

Пред Уставним судом покренуто је и неколико иницијатива за утврђивање неуставности и несагласности са потврђеним међународним уговором појединих одредаба Закона.

До сада су донете три одлуке:

Уставни суд је на 17. седници одржаној 3. децембра 2020. године у предмету ГУз-216/2018 одбио предлог за утврђивање неуставности и несагласности са потврђеним међународним уговором одредаба Закон о финансијској подршци породици са децом и то :

- члана 13. који се односи на начин утврђивања висине накнаде зараде за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета;

- 17. ст. 1. и 3-9. који се односи на начин остваривања права на остале накнаде по основу рођења и неге и посебне неге детета (осим жена пољопривредних осигураника);

- члана 18. ст. 1,3,5,7,8 и 9. који се односи на начин утврђивања висине остале накнаде по основу рођења и неге и посебне неге детета (осим жена пољопривредних осигураника);

- члана 20. који се односи на лимитирање висине накнаде зараде и осталих накнада на три просечне зараде у РС;

- члана 54. став 2. који се односи на начин остваривања права на родитељски додатак деце рођење пре почетка примене новог ЗФППД;

- члана 12. став 1. Закона о изменама и допунама ЗФППД који се односи на начин остваривања права на родитељски додатак деце рођене у периоду од 25.12.2017. до 30. јуна 2018. године.

-

У овом предмету Уставни суд је утврдио да одредбе члана 17. став 2. и члана 18. ст. 2, 4. и 6. ЗФППД нису у складу са Уставом. Ове одредбе односе се начин остваривања права и утврђивање висине осталих накнада по основу рођења и неге и посебне неге детета жена пољопривредних осигураника код којих временски период у коме се цене основице на које су плаћени доприноси за ПИО износи 24 месеца за разлику од осталих категорија где се основице за обавезно социјално осигурање цене у периоду од 18 месеци.

Уставни суд је одложио објављивање ове одлуке за шест месеци од дана њеног доношења.

Одлука Уставног суда број: IУз-216/2018 објављена је у „Службеном гласнику РС“, број: 46 од 7. маја 2021. године.

Уставни суд је на 18. седници одржаној 17. децембра 2020. године у предмету IУз-247/2018 утврдио да одредба члана 14. став 8. ЗФППД није у складу са Уставом и потврђеним међународним уговором у делу који гласи „ако је код надлежног органа евидентирано најмање шест најнижих основица на које су плаћени доприноси на примања која имају карактер зараде“.

Уставни суд је одложио објављивање ове одлуке за шест месеци од дана њеног доношења.

Одлука Уставног суда број: IУз-247/2018 објављена је у „Службеном гласнику РС“, број: 51 од 21. маја 2021. године.

Уставни суд је на 6. седници одржаној 15. априла 2021. године у предмету IУЗ-266/2017 утврдио, да одредба члана 12. став 7. Закона којом није могуће истовремено коришћење права на накнаду зараде, односно накнаду плате за време одсуства са рада ради посебне неге детета и додатка за помоћ и негу другог лица, није у сагласности са Уставом.

Ова одлука још није објављена у „Службеном гласнику РС“.

По разматрању свих предложених решења и њихових економских ефеката приступило се могућим изменама и допунама законских одредби како би се додатно побољшао материјални положај породица са децом.

Кључна питања за утврђивање циљева

Предложене измене и допуне Закона првенствено треба да побољшају материјални положај запослених и других радно ангажованих породиља. Нарочито треба да побољшају материјални положај жена које су пољопривредни осигураници у периоду по рођењу детета.

Предложене измене и допуне Закона уводе доњи лимит накнаде зараде, односно накнаде плате за време породилског одсуства у висини минималне зараде, чиме ово право добија и социјалну компоненту.

Такође уведена је могућност да корисници накнаде зараде за време одсуства са рада ради посебне неге детета и осталих накнада по основу посебне неге детета користе и право на додатак за помоћ и негу друго лица.

Извршена прецизирања која се односе на права на родитељски и дечији додатак уклониће евентуалне недоумице у поступку остваривања права која су уочена у његовој досадашњој примени.

Омогућено и корисницима права на новчану накнаду за случај незапослености да добију стручно мишљење о здравственом стању детета а у циљу продужења остваривања овог права.

Доношење Закона о изменама и допунама Закона још једном одражава чврсто опредељење државе да рађање деце не би смело значајно да погоршава економски, а тиме и друштвени, положај породица са децом. Држава мора да преузме на себе део трошкова рађања деце и њиховог издржавања и школовања.

Кључна питања за идентификовање опција јавних политика

Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“ бр. 113/17 и 50/18) једини начин је за решавање проблема.

Законом о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом овако уређено право на накнаду зараде, односно накнаду плате за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета, и остале накнаде по основу рођења и неге и посебне неге детета гарантује брзо, ефикасно и стабилно остваривање ових права.

Кључна питања за анализу финансијских ефеката

Могућност истовременог коришћења накнаде зараде за време одсуства са рада ради посебне неге детета и остале накнаде по основу посебне неге детета и додатка за помоћ и негу другог лица захтева додатна финансијска средства на годишњем нивоу у износу од 462.121.510,91 динара.

Увођење доњег лимита накнаде зараде за време породилског одсуства у висини минималне зараде, захтева додатна финансијска средства на годишњем нивоу у износу од још 660.049.098,82 динара.

Смањење временског периода у коме се цене основице на које су плаћени доприноси за обавезно социјално осигурање са 24 на 18 месеци у поступку остваривања права на остале накнаде по основу рођења и неге и посебне неге детета жена које су пољопривредни осигураници захтева додатна финансијска средства на годишњем нивоу у износу од још 1.200.000,00 динара.

Укупно потребна додатна средства за спровођење Закона износе 1.123.370.609,73 динара

Средства за реализацију права прописаних Законом о финансијској подршци породици са децом у 2021. години опредељена су у буџету Републике Србије на размену Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања: Програм 0903 – Породично-правна заштита грађана, Програмска активност – 0001 – Права корисника из области заштите породице и деце, Функција 040 – Породица и деца, Економска класификација 472 у износу од 63.827.488.000,00 динара.

За повећање горњег лимита висине накнаде зараде за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета и осталих накнада по основу рођења и неге и посебне неге детета, са три на пет просечних зарада у Републици Србији у 2022. години биће потребна додатна средства у износу од 507.635.718,66 динара.

Кључна питања за анализу економских ефеката

Закон нема директног утицаја на стварање нових привредних субјеката и тржишну конкуренцију.

Кључна питања за анализу ефеката на друштво

Кроз право на накнаду зараде за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и посебне неге детета и права на остале накнаде по основу рођења и неге детета и посебне неге детета додатно ће се кроз редовне и веће приходе заштити породице са децом.

Генерално, уколико би се остварили дефинисани циљеви из Закона о финансијској подршци породица са децом, ефекти би се осетили у области привреде кроз повећање броја трудничких и породилских одсустава.

Неопходно је да ове промене прати и јавна управа кроз повећање ефикасности рада, дигитализацију и већу доступност остваривања права корисника.

Такође, већ сада је јасно да капацитети предшколског образовања, који ни сада нису довољни, морају бити у складу са очекиваним повећањем наталитета.

Кључна питања за анализу управљачких ефеката

Подзаконски акти: Правилник о ближим условима и начину остваривања права на финансијску подршку породици са децом ("Службени гласник РС", број 58/18) и Правилник о ближим условима, поступку и начину остваривања права на одсуство са рада или рада са половином пуног радног времена ради посебне неге детета "Службени гласник РС", број 56/18 ускладиће се у року од три месеца од дана ступања на снагу Закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом.

